

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PHILIPPE LÉGER

της 17ης Μαΐου 1995 *

1. Το Vestre Landsret (δανικό εφετείο) παρέπεμψε στο Δικαστήριο την υπόθεση αυτή κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3 του Πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις¹ (στο εξής: Σύμβαση). Με τα ερωτήματα που σας υποβάλλει, το δικαστήριο αυτό σας καλεί να αποφανθείτε, για πρώτη φορά εξ όσων γνωρίζω, επί της ερμηνείας του άρθρου 6, σημείο 3, της Συμβάσεως. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν η αξίωση που προβάλλεται προς συμψηφισμό πρέπει να θεωρείται ως «ανταγωγή» κατά την έννοια του άρθρου αυτού και αν η προϋπόθεση της συναφείας του άρθρου αυτού είναι στενοτέρου περιεχομένου από αυτήν του άρθρου 22, τρίτο εδάφιο, της Συμβάσεως.

2. Προτού εξετάσω τα γενεσιουργά περιστατικά των ερωτημάτων που σας έχουν υποβληθεί, θα υπενθυμίσω εν συντομία το πλαίσιο και το περιεχόμενο των διατάξεων αυτών.

Το νομικό πλαίσιο

3. Η Σύμβαση των Βρυξελλών, της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση Προσχώρησης του 1978 (προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας), κατόπιν με τη Σύμβαση Προσχώρησης του 1982 (προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας) και με τη Σύμβαση Προσχώρησης του 1989 (προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας)², εκπονήθηκε δυνάμει του άρθρου 220 της Συνθήκης της Ρώμης, για «την απλούστευση των διατυπώσεων για την αμοιβαία αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών (...) αποφάσεων». Κύριος στόχος της είναι η εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των αποφάσεων μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών. Ο απλουστευμένος μηχανισμός αναγνώρισης και εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων των συμβαλλομένων κρατών (τίτλος III), οι οποίες έχουν εκδοθεί εντός του προβλεπόμενου από τη Σύμβαση πεδίου εφαρμογής (τίτλος I), στηρίζεται σε ένα ενοποιημένο σύστημα καθορισμού διεθνούς δικαιοδοσίας (τίτλος II).

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.
1 — ΕΕ 1982, L 388, σ. 1.

2 — Κωδικοποιημένη έκδοση των τεσσάρων συμβάσεων (ΕΕ 1990, C 189, σ. 2).

4. Οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας του τίτλου II καθορίζουν ποιο δικαστήριο έχει δικαιοδοσία να εκδικάσει μια υπόθεση. Έτσι προβλέπονται διάφορες βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας, αλλά, δυνάμει των «γενικών διατάξεων» (τμήμα 1: άρθρα 2 έως 4), γενική κατ' αρχήν διεθνής δικαιοδοσία απονέμεται στο δικαστήριο της κατοικίας του εναγομένου (άρθρο 2). Ως συμπλήρωμα αυτής της κατ' αρχήν διεθνούς δικαιοδοσίας, και προαιρετικά, το τμήμα 2 (άρθρα 5 έως 6α) απαριθμεί διάφορες συντρέχουσες βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας, οι οποίες καλούνται «ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας», οι οποίες καθορίζουν τα δικαστήρια άλλου συμβαλλομένου κράτους αντί των δικαστηρίων του κράτους της κατοικίας, και τούτο λόγω της ουσιώδους σχέσεως που συνδέει συγκεκριμένο δικαστήριο με μια διαφορά, ενόψει της ιδιαιτερότητας του επιδίκου ζητήματος, ή του ειδικού χαρακτήρα ορισμένων καταστάσεων από δικονομική άποψη.

5. Στο τελευταίο αυτό τμήμα ανήκει το άρθρο 6. Το άρθρο αυτό απαριθμεί έτσι τους κανόνες των ειδικών βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας, προστιθέμενο προαιρετικά στους άλλους συνήθεις κανόνες δικαιοδοσίας, στις ακόλουθες υποθετικές περιπτώσεις: όταν υπάρχουν περισσότεροι του ενός εναγόμενοι (άρθρο 6, σημείο 1), όταν προϋπάρχει δίκη που αφορά προσεπίκληση δικονομικού εγγυητή ή άλλη προσεπίκληση (άρθρο 6, σημείο 2), όταν ασκείται ανταγωγή (άρθρο 6, σημείο 3).

6. Το άρθρο 6, σημείο 3, που αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας αιτήσεως ερμηνείας έχει ως εξής:

«(πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλομένου κράτους) μπορεί επίσης να εναχθεί:

(...)

3) αν πρόκειται για ανταγωγή που απορρέει από την ίδια σύμβαση ή τα ίδια πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η κύρια αγωγή, ενώπιον του δικαστηρίου όπου είναι εκκρεμής η αγωγή αυτή».

7. Τοιουτοτρόπως, το άρθρο αυτό παρέχει τη δυνατότητα στον εναγόμενο να ασκήσει ανταγωγή κατά του ενάγοντος, ενώπιον του δικαστηρίου της αγωγής, οποιαδήποτε κι αν είναι η βάση δικαιοδοσίας του δικαστηρίου αυτού. Συμφώνως προς τον στόχο της Συμβάσεως — η οποία σκοπεί στον καθορισμό ενός δικαστηρίου ενώπιον του οποίου συγκεντρώνεται η εκδίκαση των αγωγών — με το άρθρο 6, σημείο 3, αποφεύγεται η πολυδιάσπαση των *fora*. Αυτή όμως η ειδική δικαιοδοσία εξαρτάται ρητώς από την ύπαρξη συναφείας με την κύρια αγωγή λόγω συμβάσεως ή λόγω των πραγματικών περιστατικών.

8. Εν προκειμένω, η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, δεν διευκρινίζονται ούτε η έννοια της «ανταγωγής» ούτε η έννοια της συναφείας. Η έννοια της «ανταγωγής» εμφανίζεται βεβαίως και στο κείμενο της Συμβάσεως,

στο ειδικό πλαίσιο της διεθνούς δικαιοδοσίας στον τομέα των ασφαλίσεων (άρθρο 11, δεύτερο εδάφιο), και στον τομέα των συμβάσεων που συνάπτουν οι καταναλωτές (άρθρο 14, τρίτο εδάφιο), αλλά χωρίς να διευκρινίζεται περαιτέρω. Αντιθέτως, η έννοια της «συναφείας» καθορίζεται, κατά την έννοια του άρθρου 22, τρίτο εδάφιο, στο πλαίσιο των διατάξεων περί διεθνούς δικαιοδοσίας που απορρέει από την «Εκκρεμοδικία και συνάφεια» (τμήμα 8 του τίτλου II):

«Είναι συναφείς, κατά την έννοια του παρόντος άρθρου, αγωγές που συνδέονται μεταξύ τους τόσο στενά ώστε να υπάρχει συμφέρον να εξετασθούν και να εκδικασθούν ταυτόχρονα, προκειμένου να αποφευχθούν λύσεις που θα ήταν ασυμβίβαστες αν οι υποθέσεις εκδικάζονταν χωριστά.»

9. Τις δυσκολίες αυτές αντιμετώπισε ο εθνικός δικαστής στην επίδικη διαφορά, τα πραγματικά περιστατικά της οποίας έχουν ως ακολούθως.

Τα πραγματικά περιστατικά

10. Στις 10 Αυγούστου 1979, η γερμανική εταιρία κατασκευής υποδημάτων Schuhfabriken Otterbeck GmbH & Co. (στο εξής: ενάγουσα στην κύρια δίκη) συνήψε σύμβασηπρακτορίας αποκλειστικής πωλήσεως για τη Δανία με τη δανική εταιρία Danværn Production A/S (στο εξής: εναγομένη στην κύρια δίκη). Με τη σύμβαση ανετίθετο στην εναγομένη στην κύρια δίκη η αποκλειστικότητα των πωλήσεων στη Δανία όλων των ειδών

ενός προϊόντος που κατασκεύαζε η ενάγουσα στην κύρια δίκη (υποδήματα ασφαλείας). Η σύμβαση είχε αρχική διάρκεια ενός έτους και ανανεωνόταν σιωπηρώς κάθε τρία έτη. Προεβλέπετο η υπαγωγή της στο γερμανικό δίκαιο και οριζόνταν ως αρμόδια τα δικαστήρια του Duisburg.

11. Στις 22 Μαρτίου 1990, η ενάγουσα στην κύρια δίκη κατήγγειλε μονομερώς τη σύμβαση με άμεσα αποτελέσματα από της ημερομηνίας της καταγγελίας.

12. Επειδή η εναγομένη στην κύρια δίκη δεν εξόφλησε το τίμημα για ορισμένα παραδοθέντα εμπορεύματα, η ενάγουσα στην κύρια δίκη άσκησε εν συνεχεία αγωγή προς είσπραξη των χρηματικών απαιτήσεών της [223 173,39 δανικών κορωνών (DKR)] ενώπιον του Byret de Brønderslev (δανικό δικαστήριο) — το οποίο επελήφθη της αγωγής παρά την ύπαρξη ρήτρας διεθνούς δικαιοδοσίας που περιείχετο στη σύμβαση. Η εναγομένη στην κύρια δίκη ζήτησε την απόρριψη της αγωγής αυτής και αντέταξε στην αντισυμβαλλομένη τις διάφορες χρηματικές απαιτήσεις, από τις οποίες μία, ύψους 909 684 DKR, αντιστοιχούσε στη ζημία που ισχυριζέτο ότι υπέστη από την καταχρηστική καταγγελία της συμβάσεως.

13. Με απόφαση της 26ης Μαρτίου 1991, το Byret de Brønderslev δέχθηκε την αγωγή της ενάγουσας στην κύρια δίκη και απέρριψε ως απαράδεκτη την αξίωση της εναγομένης στην κύρια δίκη, «(...) τόσον καθ' όσον σκο-

πέι στην έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως, όσον και σε συμψηφισμό (...), με την αιτιολογία ότι δεν υπήρχε «(...) μεταξύ των αγωγών (η μία προς πληρωμή των παραδοθέντων εμπορευμάτων, η άλλη προς αποζημίωση λόγω μη εκπληρώσεως και καταχρηστικής καταγγελίας της συμβάσεως) σχέση συναφείας ώστε να μπορεί να κριθεί, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, η ανταγωγή της εναγομένης ενώπιον του δικαστηρίου του Brønderslev ή η προβολή της αξιώσεως αυτής με σκοπό τον συμψηφισμό (...)»³.

14. Εφεσείουσα ενώπιον του Vestre Landsret, η εναγομένη στην κύρια δίκη παραιτήθηκε από το αίτημά της που αφορούσε την αυτοτελή καταψηφιστική απόφαση και προέβαλε μόνον τη χρηματική απαίτηση ύψους 223 173,39 DKR, που αντιστοιχούσε στην κύρια αγωγή, προς συμψηφισμό των δύο απαιτήσεων. Προς θεμελίωση της διεθνούς δικαιοδοσίας του δικαστηρίου αυτού, στηρίχθηκε στο άρθρο 6, σημείο 3, της Συμβάσεως, θεωρώντας ότι η διάταξη αυτή εφαρμόζεται επί συμψηφισμού. Για να αποδείξει ότι η προϋπόθεση συναφείας που προβλέπεται από το άρθρο αυτό πληρούτο, αναφέρθηκε στην ερμηνεία που προσδίδεται στην έννοια αυτή με το άρθρο 22, τρίτο εδάφιο, της Συμβάσεως.

15. Διερωτώμενο για την αρμοδιότητά του, ενόψει των κανόνων της Συμβάσεως, το Vestre Landsret αποφάσισε να αναστείλει τη

διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Ισχύει το άρθρο 6, σημείο 3, για ανταγωγές που ασκούνται προς συμψηφισμό;

2) Πρέπει η έκφραση του άρθρου 6, σημείο 3, “που απορρέει από την ίδια σύμβαση ή τα ίδια πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η κύρια αγωγή [...]” να θεωρηθεί στενότερου περιεχομένου από ό,τι η έκφραση του άρθρου 22, τρίτο εδάφιο, της Συμβάσεως “συναφείς [...] αγωγές”;

Οι απαντήσεις επί των ερωτημάτων

16. Επειδή η Σύμβαση σιωπά, το αιτούν δικαστήριο σας ερωτά ακριβώς, με το πρώτο του ερώτημα, αν αξίωση που προβάλλεται προς συμψηφισμό μπορεί να θεωρηθεί ως «ανταγωγή», κατά την έννοια του άρθρου 6, σημείο 3. Αν αυτό συμβαίνει, δύναμι του ίδιου αυτού άρθρου, ο δικαστής που έχει επιληφθεί της κύριας αγωγής θα μπορεί να κρίνει επίσης επί του συμψηφισμού που προβάλλεται από τον εναγόμενο, εφόσον ο συμψηφισμός έχει την αναγκαία σχέση συναφείας με την κύρια αγωγή. Η κατανόηση της εννοίας της συναφείας αποτελεί το αντικείμενο του πρώτου ερωτήματος.

³ — Σημείο 3 της διατάξεως περί παραπομπής, με δική μου υπογράμμιση.

Επί του πρώτου ερωτήματος

νομικών άλλων κρατών. Η διάταξη του άρθρου αυτού έχει ως ακολούθως:

17. Εκ πρώτης όψεως, το ερώτημα αυτό μπορεί να προκαλεί έκπληξη. Το άρθρο 6, σημείο 3, αφορά μόνον την «ανταγωγή», χωρίς να κάνει καμία μνεία για τον «συμψηφισμό». Οι δύο έννοιες μοιάζουν a priori εντελώς διαφορετικές: η πρώτη αφορά την έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως, ενώ η δεύτερη, από δικονομική άποψη, θεωρείται γενικώς ως απλό μέσον άμυνας επί της ουσίας. Εν τούτοις, από την ανάγνωση της διατάξεως περί παραπομπής μπορούμε να αντιληφθούμε τα ερωτήματα του δανικού δικαστηρίου. Το δικαστήριο αυτό αναφέρει πράγματι ότι, στα δανικά, δεν υπάρχουν διαφορετικές λέξεις για να οριστεί, αφενός, η ανταγωγή προς έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως και, αφετέρου, η ανταγωγή προς συμψηφισμό: η λέξη «modfordringer» χρησιμοποιείται αδιακρίτως, και ακριβώς αυτή εμφανίζεται στο δανικό κείμενο της Συμβάσεως.

«Ο εναγόμενος μπορεί να ασκήσει κατά τη διάρκεια εκκρεμοδικίας ανταγωγή⁴ (“modkrav”) με σκοπό την πλήρη ή μερική απόρριψη των αξιώσεων του ενάγοντος ή με σκοπό την έκδοση καταψηφιστικής αποφάσεως συμφώνως προς την ανταγωγή ή προς ένα μέρος της, εφόσον η ανταγωγή μπορεί να εξεταστεί συμφώνως προς τους ίδιους δικονομικούς κανόνες όπως και η αγωγή του ενάγοντος. Εν τούτοις αυτοτελής καταψηφιστική απόφαση δεν μπορεί να εκδοθεί συμφώνως προς την ανταγωγή παρά μόνον αν τα δανικά δικαστήρια είναι αρμόδια να κρίνουν την ανταγωγή ή αν το αίτημα της ανταγωγής προκύπτει από τη σύμβαση ή από τα περιστατικά επί των οποίων ερείδεται η αξίωση του ενάγοντος.»

18. Οι δανικές δικονομικές νομοθετικές διατάξεις όσον αφορά την άσκηση ανταγωγής, οι οποίες υπάρχουν στο άρθρο 249, παράγραφος 2, του retsplejelen (δανικού κώδικα δικονομίας), δεν είναι ιδιαίτερα οικείες και ενδέχεται να αυξήσουν τη σύγχυση των

Στο γαλλικό δίκαιο, παραδείγματος χάρη, τα αιτήματα «με αντικείμενο την πλήρη ή μερική απόρριψη των αξιώσεων του ενάγοντος» χαρακτηρίζονται ως «αιτήματα αντικρούσεως», ενώ ο χαρακτηρισμός ως «ανταγωγής» επιφυλάσσεται στη δεύτερη κατηγορία αιτημάτων «που σκοπούν στην έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως συμφώνως προς την ανταγωγή ή προς μέρος αυτής».

4 — Η λέξη «modkrav» που μεταφράζεται εδώ ως «ανταγωγή», θα μπορούσε επίσης να μεταφραστεί ως «ανταπαίτηση» για να τονιστεί η διάκριση που πρέπει να γίνει μεταξύ δανικής και γαλλικής ορολογίας.

19. Ενόψει των δυσκολιών αυτών, πρέπει να ερμηνεύσετε το άρθρο 6, σημείο 3, της Συμβάσεως για να κρίνετε αν η διάταξη αυτή εφαρμόζεται και επί συμψηφισμού.

20. Το πρώτο ερώτημα στο οποίο πρέπει να δοθεί απάντηση αφορά την επιλογή της ερμηνευτικής μεθόδου: πρέπει η διάταξη αυτή να διευκρινιστεί ενόψει του εθνικού δικαίου (χαρακτηρισμός της «σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο» στην περίπτωση αυτή, το δανικό δικαστήριο θα αποδεχθεί την αρμοδιότητά του σε θέματα συμψηφισμού) ή πρέπει να διευκρινιστεί σε σχέση με αυτή καθαυτή τη Σύμβαση (χαρακτηρισμός της «αυτοτελώς»); Η Σύμβαση δεν απαντά επ' αυτού του σημείου, και ήδη έχετε χρησιμοποιήσει τους δύο αυτούς χαρακτηρισμούς⁵. Εν τούτοις το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι «(...) η σωστή επιλογή δεν μπορεί να γίνει παρά μόνον αναφορικά με κάθε μία από τις διατάξεις της Σύμβασης, κατά τρόπο, πάντως, που να διασφαλίζεται η πλήρης αποτελεσματικότητά της υπό το πρίσμα των στόχων του άρθρου 220 της Συνθήκης»⁶, παρόλο που αποδίδετε μέχρι τούδε σημαντικότερη θέση στην «αυτοτελή» ερμηνεία.

21. Το Δικαστήριο αιτιολογεί γενικώς τη θεμελίωση της επιλογής μιας «αυτοτελούς»

ερμηνείας στην απόφαση Shearson Lehman Hutton⁷: «(...) πρέπει να υπομνησθεί η αρχή που καθιέρωσε η νομολογία (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 21ης Ιουνίου 1978 στην υπόθεση 150/77, Bertrand, Συλλογή τόμος 1978, σ. 441, σκέψεις 14 έως 16 και 19, και της 17ης Ιουνίου 1992 στην υπόθεση C-26/91, Handte, Συλλογή 1992, σ. I-3967, σκέψη 10) ότι, για την ομοιόμορφη εφαρμογή της Συμβάσεως των Βρυξελλών σε όλα τα συμβαλλόμενα κράτη, είναι ανάγκη οι έννοιες που απαυτούν σ' αυτήν, οι οποίες ενδέχεται να έχουν διαφορετικό περιεχόμενο στο εσωτερικό δίκαιο των συμβαλλόμενων κρατών, να ερμηνεύονται αυτοτελώς, όσον αφορά κυρίως το σύστημα και τους στόχους της Συμβάσεως».

22. Ακριβέστερα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι «(...) διαφορές ορολογίας μεταξύ των γλωσσικών αποδόσεων της συμβάσεως», όπως εν προκειμένω, δικαιολογούν την επιλογή του χαρακτηρισμού ως «αυτοτελούς» μιας διατάξεως της Συμβάσεως, προκειμένου να «(...) να εξασφαλισθεί κατά το μέτρο του δυνατού η ισότητα και η ομοιομορφία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που απορρέουν από τη σύμβαση για τα συμβαλλόμενα κράτη και για τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα (...)»⁸. Επομένως, αυτή είναι η οδός που θα ακολουθήσω.

5 — Βλ., π.χ., για τον χαρακτηρισμό «σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο» της εκφράσεως «τόπος όπου εκληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή» σύμφωνα με την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, την απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1976, 12/76, Industrie Tessili Italiana Como (Συλλογή τόμος 1976, σ. 533) για μια «αυτοτελή» ερμηνεία της εκφράσεως «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» — σε θέματα δυσφημίσεως με δημοσιεύματα του τύπου — του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως, την απόφαση της 7ης Μαρτίου 1995, C-68/93, Shevill κ.λπ. (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή).

6 — Απόφαση Industrie Tessili Italiana Como, προπαρατεθείσα στην προηγούμενη υποσημείωση, σκέψη 11.

23. Επειδή, όπως προανέφερα⁹, η Σύμβαση δεν παρέχει τον ορισμό της «ανταγωγής», ούτε a fortiori του «συμψηφισμού» —

7 — Απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 1993, C-89/91 (Συλλογή 1993, σ. I-139, σκέψη 13).

8 — Απόφαση της 26ης Μαΐου 1981, 157/80, Rinkau (Συλλογή 1981, σ. 1391, σκέψη 11).

9 — Παραγράφους 8 και 16 των προτάσεών μου.

εφόσον δεν υπάρχει σχετική μείλα σε κάποια διάταξη —, πρέπει να συμφωνήσουμε για την έννοια των όρων αυτών προκειμένου να καθορίσουμε αν διακρίνονται μεταξύ τους. Ας τους εξετάσουμε συνεπώς έναν-έναν.

Ο συντάκτης του σχεδίου αιτιολογεί ακριβέστερα το κείμενο αυτό:

α) Η έννοια της ανταγωγής

24. Η έκθεση Jenard¹⁰ επίσης σιωπά επί του σημείου αυτού. Εν τούτοις, αναφέρει ότι το κείμενο του άρθρου 6, σημείο 3, είναι εμπνευσμένο από τον βελγικό *code judiciaire*¹¹. Επομένως, ας εξετάσουμε αυτόν τον κώδικα.

25. Στο άρθρο 15 του σχεδίου του βελγικού *code judiciaire*¹² ορίζεται η ανταγωγή ως «(...) η παρεμπύπτουσα αγωγή του εναγομένου που σκοπεύει στην έκδοση καταψηφιστικής αποφάσεως κατά του ενάγοντος»¹³.

10 — Έκθεση σχετική με τη Σύμβαση, καλούμενη «έκθεση Jenard» (ΕΕ 1986, C 298, σ. 29).

11 — Έκθεση Jenard, σ. 56.

12 — Το σχέδιο του άρθρου υπάρχει στο έργο του Charles Van Reepinghen: «Rapport sur la réforme judiciaire», τόμος II, *Mouiteur belge*, 1964, σ. 6. Αναστοιχεί στο σημερινό άρθρο 14 του βελγικού *code judiciaire*.

13 — Κατά τη διατύπωση του άρθρου 13 του ίδιου αυτού κώδικα, «Η παρεμπύπτουσα αγωγή συνίσταται σε κάθε αγωγή που ασκείται κατά τη διάρκεια της δίκης και έχει ως αντικείμενο, είτε την τροποποίηση της αρχικής αγωγής ή την εισαγωγή νέων αιτημάτων μεταξύ των διαδίκων, είτε την προσεπίκληση προσώπων που δεν είχαν καν κληθεί». Στο σχέδιο του κώδικα αυτού, αναπαράγεται το ίδιο κείμενο στο άρθρο 13, τρίτο εδάφιο (σ. 5 της εκθέσεως του Charles Van Reepinghen, όπ.π.).

«Ο ορισμός αυτός συμφωνεί με την ιδέα που το Γαλλικό Ακυρωτικό είχε προτείνει στην Κυβέρνηση στο σχέδιό του του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας το 1806: την ιδέα μιας *ανταπαιτήσεως*¹⁴ η οποία δύναται να γίνει δεκτή σε όλες τις περιπτώσεις που δεν απαγορεύεται από τον νόμο. Κατά τα λοιπά, συμφωνεί με τη θεωρία και τη νομολογία, οι οποίες, ελλείψει ορισμού της ανταγωγής στον κώδικα αυτόν καθαυτόν, συνήγαγαν τα θεμελιώδη στοιχεία που μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: 1) η ανταγωγή είναι *παρεμπύπτουσα*, δηλαδή εντάσσεται σε εκκρεμή δίκη παρόλο που ο εναγόμενος θα μπορούσε να κινήσει αυτοτελή κύρια δίκη· 2) βαίνει πέραν της απορρίψεως της αγωγής του ενάγοντος με επιδίκαση των δικαστικών εξόδων: ο εναγόμενος, ενάγων με τη σειρά του, επιδιώκει *καταψηφιστική απόφαση* κατά του ενάγοντος. Γι' αυτό, το *Cour de Cassation*, με απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 1949, θεωρεί ως ανταγωγή, και όχι ως απλό μέσον άμυνας, το αίτημα που “έχει ως αντικείμενο την αποκατάσταση ζημίας ανεξάρτητης της παροχής επί της οποίας βασίζεται η άσκηση αγωγής εκ μέρους του ενάγοντος”. Η αγωγή αυτή πρέπει αναμφιβόλως να ασκηθεί κατά τη διάρκεια της κύριας δίκης, πράγμα που είναι εύλογο και προϋποθέτει ταυτότητα των διαδίκων. Η πορεία και η τύχη όμως της αγωγής αυτής είναι ανεξάρτητες από την κύρια αγωγή· η παράληψη του ενάγοντος στην κύρια δίκη δεν θέτει τέρμα στην ανταγωγή»¹⁵.

14 — Η υπογραμμισμένη δική μου.

15 — Έκθεση του Charles Van Reepinghen, όπ.π., τόμος I, σ. 33.

26. Συνεπώς, από τούδε και στο εξής, ας λάβουμε υπόψη ότι η ανταγωγή χαρακτηρίζεται από τα ακόλουθα ουσιώδη στοιχεία:

— πρόκειται για νέα αγωγή, που ασκείται κατά τη διάρκεια της δίκης από τον εναγόμενο, ο οποίος καθίσταται με τη σειρά του ενάγων,

— έχει ως αντικείμενο οποιασδήποτε φύσεως αξίωση,

— και σκοπεύει στην έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως χωρίς να περιορίζεται στην απόρριψη των αξιώσεων του αρχικού ενάγοντος.

β) η έννοια του συμψηφισμού

27. Όσον αφορά τον «συμψηφισμό», δεν γίνεται καμία σχετική μνεία, όπως προαναφέρα, ούτε στην έκθεση Jenard ούτε στο σχέδιο του βελγικού code judiciaire που αποτέλεσε πηγή εμπνεύσεως για τη Σύμβαση. Ο λόγος είναι απλός: δεν πρόκειται για έννοια δικονομικού δικαίου, αλλά για έννοια του αστικού δικαίου, και ακριβέστερα του ενοχικού δικαίου.

28. Όλα τα εθνικά δίκαια των συμβαλλομένων στη Σύμβαση κρατών γνωρίζουν αυτόν τον μηχανισμό. Μπορούν να αναφερθούν ορισμένα παραδείγματα:

— Στο βελγικό δίκαιο, τα ακόλουθα άρθρα του αστικού κώδικα:

Άρθρο 1289: «Όταν μεταξύ δύο προσώπων ο ένας είναι οφειλέτης του άλλου, χωρεί μεταξύ τους συμψηφισμός που αποσβέννει τις δύο απαιτήσεις, κατά τον τρόπο και στις περιπτώσεις που αναφέρονται κατωτέρω.»

Άρθρο 1290: «Ο συμψηφισμός χωρεί αυτοδικαίως εκ του νόμου, ακόμα και εν αγνοία των οφειλετών· οι δύο απαιτήσεις αποσβέννυνται αμοιβαίως από τη στιγμή όπου συνυπήρξαν, καθ' ό μέρος καλύπτονται.»

Άρθρο 1291: «Ο συμψηφισμός χωρεί μεταξύ δύο απαιτήσεων εκκαθαρισμένων και απαιτητών που έχουν επίσης αντικείμενο χρηματικό ποσόν ή ορισμένη ποσότητα αναλωτών ομοειδών πραγμάτων.

(...)

- Στο γαλλικό δίκαιο, τα άρθρα 1289 έως 1291 του αστικού κώδικα έχουν πανομοιότυπη διατύπωση.
- Στο γερμανικό δίκαιο, ο συμψηφισμός, ο οποίος απαιτεί πάντοτε δήλωση βουλήσεως του ενός οφειλέτη προς τον έτερο, διέπεται από τα άρθρα 387 έως 396 του γερμανικού αστικού κώδικα. Το άρθρο 387 εξαρτά τον συμψηφισμό από τις ακόλουθες προϋποθέσεις: αμοιβαιότητα των απαιτήσεων· ομοειδείς κατ' αντικείμενο απαιτήσεις (το συνηθέστερο, πρόκειται για χρηματικές απαιτήσεις)· απαιτητό (Fälligkeit) της οφειλής της οποίας είναι δικαιούχος εκείνος που λαμβάνει την πρωτοβουλία του συμψηφισμού («Gegenforderung» ή «Aktivforderung»).
29. Γενικώς μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ο συμψηφισμός συνίσταται σε ταυτόχρονη απόσβεση δύο αυτοτελών ενοχών (γενικώς χρηματικών) που συνυπάρχουν μεταξύ δύο προσώπων τα οποία είναι οφειλέτες ο ένας του άλλου, μέχρις καλύψεως της μικρότερης οφειλής.
30. Με τα παραδείγματα αυτά βλέπουμε ότι, μολονότι η έννοια του «συμψηφισμού» υπάρχει στα διάφορα εθνικά δίκαια, μπορεί να καλύπτει διαφορετικές πραγματικές καταστάσεις όσον αφορά τις πρακτικές εφαρμογές της, τη διαδικασία και τα αποτε-
- λέσματά της (το παράδειγμα, εξάλλου, του δανικού δικαίου το καταδεικνύει τέλεια).
31. Γενικώς, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις «οικογένειες» εθνικών δικαίων, ως προς την έννοια αυτή:
- τα δίκαια που υιοθετούν την άποψη που θεμελιώνεται στον *συμψηφισμό εκ του νόμου* (βελγικό, γαλλικό, ιταλικό, πορτογαλικό δίκαιο). Για τα δίκαια αυτά, ο συμψηφισμός χωρεί αυτοδικαίως, μόλις συντρέξουν διάφορες προϋποθέσεις: οι απαιτήσεις να είναι αμοιβαίες, να αφορούν αναλωτά πράγματα, να είναι απαιτητές και εκκαθαρισμένες. Αν λείπει μία από τις προϋποθέσεις αυτές, ο συμψηφισμός παρ' όλ' αυτά μπορεί να γίνει, αν οι συμβαλλόμενοι έχουν συμφωνήσει επ' αυτού και τον έχουν προβλέψει (*συμψηφισμός εκ συμβάσεως*) ή *συμψηφισμός δυνάμει δικαστικής αποφάσεως*.
- τα δίκαια που υιοθετούν την έννοια του *συμψηφισμού δια δηλώσεως του ενός των συμβαλλομένων* (γερμανικό, δανικό, ολλανδικό, φινλανδικό, νορβηγικό και σουηδικό δίκαιο). Σύμφωνα με την άποψη αυτή, ο συμψηφισμός απαιτήσεων χωρεί διά δηλώσεως της βουλήσεως ενός των οφειλετών που απευθύνεται προς τον άλλον, επιφυλασσομένων ορισμένων διαφοροποιήσεων όσον αφορά τη συνδρομή των ακολούθων προϋποθέσεων: οι απαιτήσεις να είναι αμοιβαίες, να αφορούν αναλωτά πράγματα και να είναι απαιτητές (δεν συναντάται η προϋπόθεση του να είναι εκκαθαρισμένες οι απαιτήσεις όπως στον συμψηφισμό «εκ του νόμου»).

— τα δίκαια που προβλέπουν *συμψηφισμό δύναμει δικαστικής αποφάσεως* (αγγλικό, σκωτικό, ιρλανδικό δίκαιο). Τα δίκαια αυτά περιλαμβάνουν τόσο τον συμψηφισμό καθαυτόν (απόσβεση αμοιβαίων απαιτήσεων καθ' ό μέρος καλύπτονται) όσο και την αρχή ότι ο εναγόμενος μπορεί να αναβάλει, εν όλω ή εν μέρει, την ικανοποίηση της αξιώσεώς του μέχρις ότου η δική του απαίτηση αποτελέσει αντικείμενο δικαστικής αποφάσεως.

τύχει την απόρριψη της αγωγής του ενάγοντος, ενώ η ανταγωγή σκοπεύει την πλήρη αναγνώριση της απαιτήσεως του εναγομένου και, περαιτέρω, την καταδίκη του ενάγοντος. Στην περίπτωση του συμψηφισμού ο εναγόμενος μπορεί να κάνει χρήση της ενστάσεως για να δικαιολογήσει τη μη καταβολή του χρέους του οποίου την καταβολή ζητεί ο αντίδικος, αλλά πρέπει να ασκήσει ανταγωγή αν θέλει η δική του απαίτηση να αναγνωριστεί εξ ολοκλήρου και η δικαστική απόφαση να υποχρεώσει τον ενάγοντα να καταβάλει (πλήρως αν η κύρια αγωγή κριθεί αβάσιμη ή μερικώς στην περίπτωση που η αγωγή αυτή γίνει δεκτή, αλλά το ποσό που δικαιούται ο εναγόμενος είναι ανώτερο από το ποσό που δικαιούται ο ενάγων)»¹⁷.

32. Από δικονομική άποψη, η αμφισβήτηση έγκειται στο γεγονός ότι αναλόγως της υπό εξέταση «οικογενείας» δικαίων, και μάλιστα στο εσωτερικό καθεμιάς, ο συμψηφισμός μπορεί να θεωρηθεί είτε ως απλό μέσον άμυνας επί της ουσίας είτε ως ανταγωγή.

33. Συνεπώς, συνοψίζουμε, παράλληλα με τη μελέτη που έγινε ανωτέρω για την ανταγωγή, ότι ο συμψηφισμός χαρακτηρίζεται από τα ακόλουθα ουσιαώδη στοιχεία:

Το σημείο αυτό έχει ήδη εξετασθεί από τον γενικό εισαγγελέα Capotorti, στις προτάσεις του στην υπόθεση Meeth¹⁶:

«Από δικονομική άποψη (...) μπορούν να εμφανιστούν δύο περιπτώσεις: ο εναγόμενος ή προβάλλει την ανταπαίτησή του κατά του ενάγοντος *υπό τη μορφή ενστάσεως* ή ασκεί *ανταγωγή*. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι η ένσταση έχει μόνο ως σκοπό να επι-

— πρόκειται, κατά περίπτωση, είτε για *απλό μέσο άμυνας*, που *αντιτάσσεται ως απλή ένσταση* από τον εναγόμενο για να δικαιολογήσει τη μη καταβολή του χρέους του οποίου την καταβολή ζητεί ο ενάγων, στο πλαίσιο της ίδιας δίκης με αυτήν που έχει κινήσει ο ενάγων, είτε για *ανταγωγή* που ασκείται από τον εναγόμενο και σκοπεύει στην έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως κατά του ενάγοντος,

16 — Απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 1978, 23/78 (Συλλογή τόμος 1978, σ. 637).

17 — Παράγραφος 3, σ. 648, των προτάσεων, η υπογράμμιση δική μου.

- έχει αντικείμενο *απαίτηση*, συνήθως *χρηματική*,
- και σκοπεύει είτε στην *πλήρη ή μερική απόρριψη των αξιώσεων του ενάγοντος* (όταν πρόκειται για μέσο άμυνας) είτε στην *έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως* (όταν πρόκειται για ανταγωγή).

34. Μπορούμε από την εξέταση των δύο αυτών εννοιών, που βρίσκονται στο επίκεντρο της παρούσας προδικαστικής παραπομπής, να συναγάγουμε τέτοιες ομοιότητες ώστε οι συντάκτες της Συμβάσεως να τις θεώρησαν ως εξομοιούμενες μεταξύ τους; Όπως απέδειξα, υπάρχουν *δύο είδη* συμψηφισμού: αυτός που προτείνεται στο πλαίσιο ανταγωγής και αυτός που προτείνεται ως μέσον άμυνας. Για τον πρώτο, είναι προφανές ότι περιλαμβάνεται στις περιπτώσεις του άρθρου 6, σημείο 3, εφόσον «απορρύνει από την ίδια σύμβαση ή τα ίδια πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η κύρια αγωγή». Αντιθέτως, για το δεύτερο είδος συμψηφισμού — και καθώς φαίνεται σ' αυτόν αναφέρεται το αιτούν δικαστήριο —, είναι πιο αμφίβολο αν προβλέπεται στο άρθρο 6, σημείο 3.

35. Γίνεται αντιληπτός ο στόχος που επιδιώκει η βάση διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπεται στο άρθρο 6, σημείο 3. Επιτρέποντας την άσκηση της ανταγωγής ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου που θα κρίνει την κύρια αγωγή, οι συντάκτες της Συμβάσεως

θέλησαν να αποφύγουν τις περιττές και ποικίλες διαδικασίες και να δώσουν στους διάδικους τη δυνατότητα να ρυθμίσουν το σύνολο των αμοιβαίων διαφορών τους με την ίδια διαδικασία και ενώπιον του αυτού δικαστηρίου. Δεν θα μπορούσε να επιδιώκει τον ίδιο στόχο η αποδοχή της ίδιας αυτής διεθνούς δικαιοδοσίας επί συμψηφισμού; Δεν το νομίζω για τους εξής λόγους.

36. Κατ' αρχάς, όπως είδαμε, οι εθνικοί κανόνες σχετικά με τον συμψηφισμό διαφέρουν από κράτος σε κράτος και η σχέση που πρέπει να διέπει την αρχική αγωγή και τον συμψηφισμό μπορεί να μην είναι η ίδια στενή σχέση που απαιτείται επί ανταγωγής από το άρθρο 6, σημείο 3, της Συμβάσεως (η σχέση αυτή θα εξετασθεί με την απάντηση επί του δευτέρου ερωτήματος). Γι' αυτό, όπως υπογραμμίζει το Ηνωμένο Βασίλειο, η εφαρμογή της διατάξεως αυτής επί συμψηφισμού θα μπορούσε να μειώσει σημαντικά τις περιπτώσεις στις οποίες μπορεί εγκύρως να προταθεί συμψηφισμός στα πλαίσια αγωγών που προβλέπονται στη Σύμβαση και, τοιουτοτρόπως, να οδηγήσει στην άσκηση πολλών χωριστών αγωγών σε περισσότερα του ενός κράτη. Τοιουτοτρόπως, θα αποτύγχανε ένας από τους ουσιαστικούς στόχους της Συμβάσεως.

37. Υπενθύμιση εξάλλου ότι το άρθρο 6, σημείο 3, της Συμβάσεως είναι εμπνευσμένο από τον βελγικό *code judiciaire*, ο οποίος προβλέπει μόνον την ανταγωγή «που σκοπεύει στην έκδοση καταψηφιστικής αποφάσεως κατά του ενάγοντος». Πρέπει να θεωρηθεί ότι η εισαγωγική φράση του άρθρου 6,

σημείο 3, σύμφωνα με την οποία «Πρόσωπο (...) μπορεί επίσης να εναχθεί», έχει την ίδια έννοια: η διάταξη αυτή της Συμβάσεως εφαρμόζεται μόνον επί αγωγής που σκοπεύει στην έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως. Πάντως, συμψηφισμός που προτείνεται ως μέσον άμυνας σκοπεύει μόνο στην απόρριψη των αξιώσεων του ενάγοντος, αποκλειομένης της εκδόσεως αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως.

38. Εξάλλου, τόνισα την ασάφεια της δανικής ορολογίας που χρησιμοποιείται για την «ανταγωγή» κατά την έννοια του άρθρου 6, σημείο 3, της Συμβάσεως. Πράγματι, δεν μπορούμε να συναγάγουμε με ακρίβεια από τον χρησιμοποιούμενο όρο («modfordringer») ότι δηλώνει είτε αίτημα που προβάλλεται κατ' ένσταση, είτε αγωγή που σκοπεύει στην έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως, είτε αμφότερα συγχρόνως (υπάρχουν εν τούτοις δύο διαφορετικοί όροι στα δανικά, ο δε ένας θα μπορούσε να είχε χρησιμοποιηθεί στο άρθρο 6, σημείο 3: πρόκειται για τις λέξεις «modkrav til kompensation» και «modkrav til selvstændig dom», τις οποίες θα μπορούσαμε να μεταφράσουμε ως «ένσταση συμψηφισμού» και «αυτοτελή καταψηφιστική απόφαση»). Στα άλλα εθνικά δίκαια, υπάρχουν επίσης διαφορετικές εκφράσεις για να οριστεί καθεμία από τις δύο έννοιες: έτσι στο γαλλικό δίκαιο: «demande à titre d'exception» και «demande reconventionnelle» στο αγγλικό δίκαιο: «set-off as a defence» και «counter-claim» στο γερμανικό δίκαιο: «verteidigungsweise Geltendmachung einer Forderung» και «Widerklage» στο ιταλικό δίκαιο: «eccezione di compensazione» και «domanda riconvenzionale». Πάντως, αντιθέτως από τη δανική απόδοση, οι εκφράσεις «demande reconventionnelle», «counter-claim», «Widerklage» και «domanda riconvenzionale» ξανασηματώνονται στις σχετικές γλωσσικές αποδόσεις

του άρθρου 6, σημείο 3, της Συμβάσεως. Ακόμα κι εκεί, οι γλωσσικές αποδόσεις δηλώνουν σαφώς ότι ως «ανταγωγή», κατά την έννοια της Συμβάσεως, νοείται η σκοπούσα στην έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως.

39. Εν τέλει, και από γενικότερη άποψη, υπενθυμίζω ότι η δικαιοδοσία που προβλέπεται στο άρθρο 6, σημείο 3, παρουσιάζεται ως εξαίρεση από τον κανόνα του άρθρου 2. Με την άσκηση ανταγωγής, ο αρχικός εναγόμενος καθίσταται ενάγων και ενώ κατ' αρχήν ο ενάγων πρέπει να ασκήσει την αγωγή του ενώπιον του δικαστηρίου της κατοικίας του εναγομένου (αρχικού ενάγοντος στην περίπτωση μας), το κείμενο αυτό του παρέχει εξαιρετικώς τη δυνατότητα να ασκήσει την αγωγή του ενώπιον του δικαστηρίου που έχει ήδη επιληφθεί, δηλαδή, συνήθως, το δικαστήριο της δικής του κατοικίας, δηλαδή το δικαστήριο της κατοικίας του ενάγοντος. Το άρθρο 6, σημείο 3, καθιστά τοιούτοτρόπως δυνατό το *forum actoris*. Βεβαίως, είδαμε ότι η διάταξη αυτή καλύπτει έναν πολύ συγκεκριμένο στόχο της Συμβάσεως. Εν τούτοις, το άρθρο 6, σημείο 3, πρέπει να διαφυλάξει — κατά τη γνώμη μου — τον εξαιρετικό του χαρακτήρα και συνεπώς να μην ερμηνεύεται πολύ διασταλτικά. Η αντίθετη λύση θα κατέληγε τελικώς στο να πολλαπλασιασθούν οι περιπτώσεις διεθνούς δικαιοδοσίας βάσει της κατοικίας του ενάγοντος (ακόμα και εξ ανταγωγής), να διευκολυνθεί συνεπώς το *forum actoris*, ενώ το όλο σύστημα περί δικαιοδοσίας της Συμβάσεως χορηγεί προεξέχουσα θέση στην κατοικία του εναγομένου. Το Δικαστήριο έχει κρίνει πάντως ότι, «(...) πέραν των ρητών προβλεπομένων περιπτώσεων, η Σύμβαση των Βρυξελλών φαίνεται ότι προφανώς δεν διάκειται ευμενώς προς την αποδοχή της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων της κατοικίας του ενάγοντος (βλ. απόφαση της 11ης Ιανουαρίου

1990 στην υπόθεση C-220/88, Dumez France και Tracoba, Συλλογή 1990, σ. I-49, σκέψεις 16 και 19)»¹⁸.

40. Εξάλλου το Δικαστήριο έχει ήδη αναγνωρίσει ότι είναι σύμφωνη προς τον στόχο της Συμβάσεως «(...) η αποφυγή διασταλτικής και πολύμορφης ερμηνείας των εξαιρέσεων του γενικού κανόνα δωσιδικίας που περιέχεται στο άρθρο 2»¹⁹, σε απόφαση σχετική με το άρθρο 5, που αφορά, όπως και το άρθρο 6, «ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας». Γενικότερα, το Δικαστήριο κρίνει ότι οι διατάξεις που προβλέπουν ειδικές²⁰ ή αποκλειστικές²¹ βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά. Γι' αυτό διατύπωσε την ακόλουθη αρχή:

«Κατά παρέκκλιση της ανωτέρω αρχής (που διατυπώνεται στο άρθρο 2, πρώτο εδάφιο), η Σύμβαση των Βρυξελλών προβλέπει τις απαριθμούμενες περιοριστικώς στα τμήματα 2 έως 6 του τίτλου II περιπτώσεις, όπου ο κατοίκων ή εγκατεστημένος στο έδαφος συμβαλλομένου κράτους εναγόμενος μπορεί, οσάκις η κατάσταση απαιτεί την εφαρμογή κανόνα ειδικής βάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας, ή οφείλει, οσάκις η κατάσταση απαιτεί την εφαρμογή κανόνα αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας ή παρεκτάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας, να εναχθεί ενώπιον δικαστηρίου άλλου συμβαλλομένου κράτους.

Επομένως, οι περί διεθνούς δικαιοδοσίας κανόνες που εισάγουν παρέκκλιση από την ανωτέρω αρχή δεν μπορούν να οδηγήσουν σε ερμηνεία της Συμβάσεως βαίνουσα πέραν των προβλεπομένων σ' αυτήν περιπτώσεων (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις Bertrand, σκέψη 17, και Handte, σκέψη 14)»²².

41. Ομοίως, το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 6, σημείο 3, που να περιλαμβάνει την έννοια του «συμφηφισμού», εφόσον η διάταξη αυτή μπορεί να καλύπτει δύο διαφορετικές έννοιες.

42. Για όλους αυτούς τους λόγους, καταλήγω στο ότι το άρθρο 6, σημείο 3, έχει την έννοια ότι αφορά μόνον την αγωγή που ασκείται προς έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής απόφασης. Αν προβάλλεται συμφηφισμός με σκοπό την απλή απόρριψη των αξιώσεων του ενάγοντος, η Σύμβαση δεν τυγχάνει εφαρμογής. Επομένως, δεν υπάρχει λόγος να περιορισθεί το παραδεκτό παρόμοιων ενστάσεων και, στην περίπτωση αυτή, γίνεται παραπομπή στους κανόνες του εθνικού δικαίου για να κριθεί αν μπορεί να γίνει επίκληση τέτοιου μέσου άμυνας. Εξάλλου αυτό υπονοεί η νομολογία του Δικαστηρίου, όταν θεωρεί ότι δεν είναι σημαντικό «(...) η ένσταση συμφηφισμού που προτείνει ο εναγόμενος (να) ερεϊδεται σε σύμβαση ή πραγματικά περιστατικά διαφορετικά από εκείνα που συνιστούν τη βάση της κύριας αγωγής. Πράγματι, το γεγονός αυτό έχει σχέση με τις προϋπο-

18 — Προπαρατεθείσα απόφαση Shearson Lehman Hutton, σκέψη 17.

19 — Απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1978, 33/78, Somafer (Συλλογή τόμος 1978, σ. 653, σκέψη 7).

20 — Βλ., π.χ., για το άρθρο 14, δεύτερο εδάφιο, της Συμβάσεως, την προαναφερθείσα απόφαση Bertrand.

21 — Βλ., π.χ., για το άρθρο 16, σημείο 1, την απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1977, 73/77, Sanders (Συλλογή τόμος 1977, σ. 755).

22 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Shearson Lehman Hutton, σκέψεις 15 και 16.

θέσεις του παραδεκτού της ένστασης συμψηφισμού, οι οποίες εξαρτώνται από τις νομοθετικές διατάξεις που ισχύουν στο κράτος του επιληφθέντος δικαστηρίου»²³.

43. Ας εξετάσουμε τώρα το δεύτερο ερώτημα.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

44. Το αιτούν δικαστήριο δεν σας ρωτά για την ερμηνεία της έννοιας της συναφείας του άρθρου 6, σημείο 3, αλλά μόνον αν «(...) το άρθρο 6, σημείο 3, αφορά επίσης τις ανταγωγές που ασκούνται προς συμψηφισμό»²⁴. Στο μέτρο που θεωρούμε ότι το άρθρο 6, σημείο 3, της Συμβάσεως δεν εφαρμόζεται επί συμψηφισμού που προτείνεται κατ' ένσταση, η εξέταση του δευτέρου ερωτήματος καθίσταται ipso facto άνευ αντικειμένου σε τέτοια περίπτωση. Εν τούτοις, το ερώτημα παραμένει όταν ο συμψηφισμός προτείνεται στο πλαίσιο ανταγωγής. Συνεπώς, θα υποβάλω τις παρατηρήσεις μου επί του δευτέρου ερωτήματος λαμβάνοντας υπόψη την τελευταία αυτή περίπτωση.

23 — Απόφαση της 7ης Μαρτίου 1985, 48/84, Spitzley (Συλλογή 1985, σ. 787, σκέψη 22, η υπογραμμισή δική μου).

24 — Σημείο 5.2 της διατάξεως περί παραπομπής.

45. Η σχέση συναφείας που απαιτείται σύμφωνα με το άρθρο 6, σημείο 3, διατυπώνεται με τη φράση «(...) απορρέει από την ίδια σύμβαση ή τα ίδια πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η κύρια αγωγή (...)».

Η έκθεση Jenard εξηγεί τη διατύπωση αυτή ως εξής: «Για να θεμελιωθεί η δικαιοδοσία, έγινε σαφές ότι η ανταγωγή πρέπει να είναι συναφής με την κύρια αγωγή. Η συνάφεια, ωστόσο, δεν προβλέπεται σ' όλες τις νομοθεσίες· το κείμενο, ακολουθώντας το σχέδιο του βελγικού code judiciaire ορίζει ότι η ανταγωγή πρέπει είτε να βασίζεται στη σύμβαση είτε στα περιστατικά στα οποία θεμελιώνεται η κύρια αγωγή»²⁵.

46. Στην εισαγωγή των προτάσεών μου ανέφερα ότι η έννοια της «συναφείας» μνημονεύεται λεπτομερέστερα στο άρθρο 22, τρίτο εδάφιο. Υπενθυμίζεται πάντως ότι το άρθρο αυτό, παρόλον ότι διαλαμβάνεται στις σχετικές με τη «δικαιοδοσία» (τίτλος II) διατάξεις της Συμβάσεως, δεν αποτελεί μέρος, όπως το άρθρο 6, των «ειδικών βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας» (τμήμα 2), αλλά αφορά τις σχετικές με την «εκκρεμοδικία και συνάφεια» (τμήμα 8) διατάξεις.

47. Επομένως πρέπει να σημειωθεί ότι οι δύο διατάξεις αφορούν διαφορετικές δικονομικές καταστάσεις.

25 — Σελίδα 56.

48. Η έκθεση Jenard υπογραμμίζει έτσι τον επιδιωκόμενο από το άρθρο 22 της Συμβάσεως στόχο: «(...) αποσκοπεί στην εξάλειψη των αντιφατικών δικαστικών αποφάσεων, εξασφαλίζοντας έτσι την εύρυθμη λειτουργία της δικαιοσύνης μέσα στην Κοινότητα». Αλλά οι «αποφάσεις» στις οποίες αναφέρεται είναι αυτές που ενδέχεται να εκδοθούν από δύο δικαστήρια *δύο διαφορετικών συμβαλλομένων στη Σύμβαση κρατών*, και όχι οι αποφάσεις που εκδίδονται από δικαστήριο *ενός κράτους*, περίπτωση δηλαδή του άρθρου 6, σημείο 3.

49. Συνεπώς, δεν μπορούμε να συναγάγουμε από τη διατύπωση του άρθρου 22, τρίτο εδάφιο, το οποίο προήλθε από τη συγκεκριμένη φροντίδα να αποφεύγονται αντιφατικές αποφάσεις μεταξύ *συμβαλλομένων κρατών*, ένα οιοδήποτε γενικό νόημα που πρέπει να αποδοθεί στην έννοια της «συναφείας», σύμφωνα με τη Σύμβαση. Εξάλλου, η συνάφεια δεν νοείται σύμφωνα με τη διάταξη αυτή παρά «κατά την έννοια του παρόντος άρθρου».

50. Εν πάση περιπτώσει, αυτή είναι η ερμηνεία που έχει ήδη δώσει το Δικαστήριο:

«Το άρθρο 22 της Συμβάσεως έχει αντικείμενο τη ρύθμιση της τύχης συναφών αιτήσεων των οποίων έχουν επιληφθεί τα δικαστήρια διαφορετικών κρατών μελών. Δεν απονέμει αρμοδιότητες ειδικότερα, δεν καθιερώνει την αρμοδιότητα ενός δικαστηρίου συμβαλλομένου κράτους να αποφανθεί επί αγωγής που είναι συναφής με άλλη, της

οποίας επελήφθη το δικαστήριο αυτό κατ' εφαρμογή των κανόνων της συμβάσεως»,

και καταλήγει

«(...) ότι το άρθρο 22 της Συμβάσεως έχει εφαρμογή μόνο όταν ασκούνται συναφείς αγωγές ενώπιον των δικαστηρίων δύο ή περισσότερων συμβαλλομένων κρατών»²⁶.

51. Συνεπώς, καταλήγω στο ότι οι προϋποθέσεις συναφείας των άρθρων 6, σημείο 3 («ανταγωγή που απορρέει από την ίδια σύμβαση ή τα ίδια πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η κύρια αγωγή») και 22, τρίτο εδάφιο («αγωγές που συνδέονται μεταξύ τους τόσο στενά ώστε να υπάρχει συμφέρον να εξετασθούν και να εκδικασθούν ταυτόχρονα, προκειμένου να αποφευχθούν λύσεις που θα ήταν ασυμβίβαστες αν οι υποθέσεις εκδικάζονταν χωριστά»), αντιστοίχως, δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον ίδιο τρόπο, εφόσον αφορούν δύο εντελώς διαφορετικές δικονομικές καταστάσεις.

26 — Απόφαση της 24ης Ιουνίου 1981, 150/80, Elefanten Schuh (Σύλλογή 1981, σ. 1671, σκέψεις 19 και 20).

52. Ενόψει των ανωτέρω παρατηρήσεων, προτείνω να απαντήσετε στα ερωτήματα ως εξής:

- «— Το άρθρο 6, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, έχει την έννοια ότι αφορά μόνον τις ανταγωγές που ασκούνται με σκοπό την έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής απόφασεως αποκλεισμένου του συμψηφισμού που προτείνεται ως απλό μέσον άμυνας.
- Η έννοια της συναφείας του άρθρου 22, τρίτο εδάφιο, της προαναφερθείσας Συμβάσεως έχει εφαρμογή μόνον όταν οι συναφείς αγωγές ασκούνται ενώπιον των δικαστηρίων δύο ή περισσότερων συμβαλλομένων κρατών· διακρίνεται από την έννοια της συναφείας του άρθρου 6, σημείο 3, που αφορά μόνον τις ανταγωγές που ασκούνται ενώπιον του ιδίου δικαστηρίου ενός κράτους μέλους.»